

KÚTI ISTVÁN

Bányászhimnusz

Hazánk bányászok által lakott településein ismert a bányászhimnusz szövege, de a szélesebb körben való megismerhetőségért ide idézem:

Szerencse fel! Szerencse le,
Ilyen a bányász élete.
Váratlan vész rohanja meg,
Mint bérctetőt a fergeteg.
Nem kincs után sóvárgok én,
Bányász kislányt óhajtok én.
Bányász kislányt óhajt szívem,
Ki szívében bányász legyen.

És hogyha majd a föld ölében
Végórákat éljük,
Isten kezében életünk,
Ő megsegít, reméljük!
S te kisleány ne bánkódjál,
Bányásznak halni szép halál!
Egekbe szállani fel, fel!
Szerencse fel! Szerencse fel!
Szerencse fel!

Az első írott nyoma az 1853-as selmeci emlékkönyvben található, de bányászhimnuszként csak 1880-ban említik. Kunoss Endre versszövegeinek felhasználásával, ebben a formában először 1905-ben található. A bányásztelepülések templomaiban, bányásznak alkalmával (általában Borbála-napon, december 4-én, de voltak vidékek, ahol más időpontban tartották) a hívek, esetleg a bányász dalkörrel együtt énekeltek. A bányász fúvószenekaroknak is állandó műsorszámuk volt.

Magyarországon egyeseknek problémát jelentett az ún. profán (világi) bányászhimnusz éneklése az egyházi szertartásokon, mondván, nem illik a templomba. Néhai metallográfiai professzorom (Verő József akadémi-

kus) elbeszéléséből tudom – aki az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE) elnökségi tagja is volt –, hogy külön napi-rendként foglalkoztak a témával. Megkeresés alapján tárgyalta az elnökség, hogy új bányászhimnuszt szükséges íratni, mert a „bányász kislányt óhajtok én...” szöveg „gerjedelmeket” ébreszt a hallgatókban és az éneklőkben. Ekkor ő szót kért és elmondta, hogy életében nagyon sokszor énekelte a bányászhimnuszt – templomban és templomon kívül, de még soha semmiféle gerjedelmet nem érzett. Hozzászólása alapján elvetették az új bányászhimnuszt készíttetését.

Itt említtem meg, hogy a kohásznótából lett kohászhimnuszról is hiányzik a himnuszokra jellemző emelkedettség, amikor azt énekeljük, hogy „rityeg-rotyog a kohó...”.

1945 után már nem a bányász kislánnyal lett a baj, hanem az Isten nevével. A rendszernek a bányások munkájára szüksége volt, ezért senki nem akart velük újat húzni, elegendőnek találták, hogy az „Isten” helyére „a sors” került. A szótagszám megegyezett, így a kottán sem kellett változtatni. Azért, hogy ne a bányások védőszentjének ünnepén legyen a bányásznapi, törvénybe foglalták a szeptember első vasárnapi időpontot (az 1919-ben eldőrdült tatabányai csendőrsortűzhez és annak áldozataihoz kapcsolták). Hűségpénz fizetése, egész napos színvonalas kultúrműsor, népművészeti és kirakodóvásár (ahol az országos hiánycikkeket is be lehetett szerezni) tette vonzóvá és emlékezetessé a bányásznapot. A templomokban természetesen ekkor a módosított változatban énekeltek a bányászhimnuszt.

Érdemes párhuzamot vonni Kölcsey Ferenc *Himnusza* és a bányászhimnuszt sorsa között. Nemzeti imádságunk helyett Rákosi Mátyás is újat akart íratni, de Kodály Zoltán és Illyés Gyula diplomatikusan elhárította a megbízást.

A bányászhimnuszt egyházi változatát először 1999-ben hallottuk Valiskó Ferenc barátommal – akivel együtt képviseltük a Salgótarjáni Erdélyi-Kört – az óradnai templom 175. évfordulójára rendezett búcsún. A későbbiek folyamán kerültem kapcsolatba Máriás Józseffel, aki Nagybányáról települt át Nyíregyházára. Kapcsolatunk révén megküldte az EMKE füzetek 15–16. számát, amely *Felsőbányai kalauz* címen jelent meg 1998-ban. A füzetet ő szerkesztette és ebben megtalálható a bányászhimnuszt világi és egyházi változatának kottája és szövege, valamint a keletkezés-története.

Czumbel Lajos felsőbányai plébánosként 1938-ban alkotta meg a bányászhimnuszt egyházi változatát. Ő maga így emlékezik a mű születésé-

nek körülményeire: „Egy este a plébános és a káplán (Gyulai Ödön) rádióon közvetítést hallgattak egy Pécs vidéki magyar bányából. A közvetítés folyamán bementek a templomba is, ahol a bányászok énekkara egy Kyrrie-t énekelt a profán bányászhimnusz mintájára. Az ének megkapott bennünket. Elhatároztuk, hogy ezt a Kyrrie-t mi is be fogjuk vezetni.”

Nem azt vezették be, amit a rádióon hallottak, hanem Czumbel Lajos plébános írt egy új, vallásos bányászhimnuszt, amely utal a bányászsors küzdelmes, megpróbáltatásokkal teli voltára és a bányászok vallásos érzületére, lelkületére. A káplán visszaemlékezése szerint a templomban először 1938-ban Nagyboldogasszony ünnepén énekelték. Ő vezette a kórust. Kimondhatatlan volt a hatása.

A bányászhimnusszal csodálatos örökség maradt Felsőbánya bányászai-ra, és minden lakosára.

Íme, az egyházi szöveg:

Sötét tárna az életünk,
Te vezess benne Istenünk.
A Te védő, áldó kezed
Minden veszélyen átvezet.
Refrén: Vedd le rólunk a szenvedést!
Adj békét, örök pihenést.
Te hozzád szállunk mi fel, fel,
Szerencse fel! Szerencse fel!
Szerencse fel!

Szívünk legyen a mécsesünk,
Vele csak Téged keresünk,
S ha eljön majd a végóránk,
A tárna végén várjál ránk.
Refrén: Vedd le...

A szöveg és a kotta birtokában a salgótarjáni Bányász-Kohász Dalkör megtanulta a művet, és énekeltük már az óradnai templomban, itthon is ünnepélyes alkalmakkor.

Az első óradnai szereplésünk majdnem kudarcba fulladt. A plébános úr nem ismerve a dalkörünket, elénekeltette velünk a templomi műsort. Valószínű, ismerhette a profán szöveget, mert először tiltakozott a bányászhimnusz éneklése ellen. Megnyugtattuk, hogy az egyházi szöveget ismerjük, és azt fogjuk énekelni.

A templomban azonban a karnagyunk súgta: „Szerencse fel!” Beintett és elkezdtek énekelni, a hívek viszont mélyen hallgattak, a plébános úr pedig az oltárnál idegesen pislogott. Karnagyunk leintette az éneklést, majd újrakezdtük: „Sötét tárna az életünk”, és akkor már zengett az egész templom.

Ez lett tehát a bányászhimnusz legújabb változata:

Szerencse fel! Szerencse le!
Ilyen a bányász élete.
Sötét tárna az életünk,
Te vezess benne Istenünk....

Felhasznált irodalom:

Daloskönyv. 2005. Dunaújvárosi Főiskola, Dunaújváros. 24–25.

Zsámboki László 1995. Szerencse föl! Szerencse le! In: *Kobászat.* Október. 421–423.

Hitter Ferenc 1998. *Egy plébános, akit nem lehet elfelejteni. Felsőbányai kalauz.* EMKE Füzetek. A Misztótfalusi Kis Miklós Közművelődési Egyesület kiadása, Nagybánya. 15–16: 41–44.

Gáspár Aladár: *Robanók*